

І. М. Коновальчук // Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т.І. Шанскова – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2021. – С. 19 – 23.

І. М. Коновальчук,

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти та культури фахової мови
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Педагогіка партнерства з родиною в умовах сучасної початкової школи

Концепція Нової української школи – перший документ реформи, який визначив основні засади нової освіти. У шкільному житті безперервно перетинаються три великі групи: здобувачі початкової освіти (учні), педагогічні працівники (учителі, вихователі) і батьки здобувачів освіти і кожна з них має свої інтереси, прагнення, пріоритети. Одним із напрямів оптимізації освітнього процесу в умовах Нової української школи є спрямованість на спілкування, взаємодію та співпрацю між учителем, учнями та батьками. Педагогіка партнерства (співробітництва), як ключовий компонент Нової української школи, базується на принципах поваги до особистості, доброзичливості, довіри у відносинах, рівноправності і відповідальності учасників освітнього процесу. Це педагогіка з особистісно-орієнтованим навчанням і вихованням, заснована на ідеології дитиноцентризму. Для реалізації принципів дитиноцентризму, організації конструктивної міжособистісної взаємодії з дітьми та батьками потрібна цілеспрямована підготовка нової генерації вчителів, про що йдеться в законах України "Про освіту" (2017), "Про вищу освіту" (2014), Концепції "Нова українська школа" (2018) тощо. У професійному стандарті "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти" (2018) визначені фахові компетентності вчителя початкових класів, зокрема, здатність до надання

допомоги, порад і рекомендацій батькам, налагодження ефективних взаємовідносин з ними, забезпечення педагогічного супроводу виховання дитини в сім'ї [1].

Термін "педагогіка партнерства" почав активно вживатися в контексті Концепції НУШ. Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємин усіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, учителів), що:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;
- базується на принципах гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості;
- передбачає активне залучення всіх учасників до реалізації спільних завдань та їхню готовність брати на себе відповідальність за результати роботи [2].

Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, яке реалізується у спільній діяльності учителя і учнів, учителя і батьків, що передбачає взаєморозуміння, спільність інтересів і прагнень із метою особистісного розвитку школярів [3].

Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу. Нова школа сприяє батькам у здобутті спеціальних знань про психологічні особливості розвитку дитини, ознайомлення з ефективними способами, методами, прийомами виховання, формування характеру тощо [2].

У законі України "Про освіту" відображені шляхи реалізації принципів педагогіки партнерства. У розділі VI чітко визначено категорії учасників освітнього процесу, їхні права, обов'язки, державні гарантії щодо освіти.

Визначені у Законі права та обов'язки батьків здобувачів освіти посилюють їхню відповідальність за якість навчання дітей і дещо розширюють можливості участі в організації освітнього процесу, утверджують необхідність педагогіки партнерства (учителі-батьки-учні-громада). Зокрема, у статті 55 відображено права батьків: обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти; брати участь у розробленні

індивідуальної програми розвитку дитини та/або індивідуального плану; сприяти виконанню дитиною освітньої програми та досягненню нею передбачених у програмі результатів навчання [4].

З огляду на вимоги до підготовки вчителя початкової школи до професійної діяльності, до взаємодії з учасниками освітнього процесу проблема педагогіки партнерства, зокрема з родиною, є актуальною та потребує подальших досліджень.

Педагогіка партнерства розглядається в контексті педагогіки взаємодії (І. Бех, А. Белкін, І. Зимня, В. Кан-Калік, А. Мудрик, Л. Савенкова, М. Щевандрін та ін.), педагогіки підтримки (О. Газман, Н. Михайлова, С. Юсфін та ін.), педагогіки співробітництва (Ш. Амоношвілі, В. Сухомлинський, С. Лисенкова, О. Савченко та ін.), організації навчальної взаємодії (А. Донцов, А. Петровський, Г. Цукерман, С. Якобсон та ін.) тощо.

Спрямованість на партнерство у школі міцно закріплена в національній педагогічній традиції. Система В.Сухомлинського, розроблена у 60-х роках ХХ століття, відображає спрямованість на партнерську взаємодію в триаді "школа-сім'я-громадськість". У своїх роботах український педагог наголошував, що дитина – це активний і самодіяльний індивід, який не вчиться на дорослого, а живе повноцінним життям, тому ставитись до неї слід доброзичливо і з розумінням. Учений робив акцент на ставленні до дитини як до особистості достойної поваги і підтримки в усіх соціальних проявах, звертав увагу на педагогізацію суспільства та сім'ї для забезпечення педагогічно грамотного, турботливого та відповідального ставлення батьків до дітей, першим ввів в практику організацію педагогічного просвітництва батьків, систему родинно-шкільного виховання [5; 6].

Співпраця школи та сім'ї передбачає наявність у батьків відповідальності, а у педагогів сімейноцентрованої педагогічної діяльності, заснованої на розгляді дитини в контексті родини. Школа має ініціювати налагодження освітньої взаємодії з родиною для побудови освітньо-професійної траєкторії дитини. Основна мета партнерства школи й родини полягає в залученні батьків до освітнього процесу школи шляхом створення необхідних умов, що

сприятимуть залученню сім'ї до підтримки та супроводу дитини в закладі освіти.

Засади педагогіки партнерства є провідними для побудови ефективних взаємин між учителем і батьками. Адже поведінка дорослих, їхні слова та вчинки є для дітей прикладом для наслідування. Вони впливають на світогляд учнів, на сприйняття ними своєї соціальної ролі, на уявлення про значення навчання у нашому житті, на морально-психологічний комфорт дитини.

Нова українська школа впроваджує особистісно-орієнтовану модель освіти спрямовану на виховання дитини, яка буде активна, самостійна й відповідальна за свої вчинки, готова до налагодження гармонійних відносин з собою та іншими людьми, налаштована на самореалізацію, здатна до продуктивної соціальної взаємодії, до вибору оптимальних способів вирішення життєвих проблем. Такі якості особистості закладаються ще з раннього дитинства й головна роль у цьому процесі належить сім'ї.

У життєдіяльності сучасної сім'ї спостерігається ряд негативних тенденцій: постійна зайнятість батьків, формалізація стосунків, зменшення тривалості й збіднення змісту їх спілкування з дітьми, психолого-педагогічна некомпетентність батьків, нестача щирості, уважного ставлення один до одного, завищені вимоги батьків, неузгодженість виховних позицій між членами родини, зростання кількості стресів та екстремальних ситуацій, збільшення розлучених, неповних, неблагополучних сімей тощо. Ці чинники негативно впливають на дитячу психіку, породжують дитячу депривацію і як наслідок мають деструктивний вплив на взаємини дітей і батьків, розвиток особистості дитини, а також спричинюють проблеми у взаємовідносинах дітей і батьків. Більшість батьків не в змозі самостійно вирішити проблеми у взаємодії з дитиною й потребують кваліфікованої педагогічної допомоги, за якою вони в звертаються до вчителя, професійні функції якого вимагають належного рівня готовності до такого виду діяльності.

Для ефективного партнерства з батьками вчитель повинен володіти значним арсеналом інтелектуальних, моральних і духовних прийомів та засобів,

оскільки залежно від ситуації доводиться виявляти різні сторони своєї особистості, чутливо та гнучко реагувати на зміни педагогічних ситуацій, не тільки транслювати знання дітям, але й бути носієм культури і загальнолюдських цінностей. Партнерська взаємодія вимагає від педагога вміння аналізувати, планувати, прогнозувати, організовувати освітній процес у початковій школі з урахуванням принципів дитиноцентризму, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, здатності до самоаналізу педагогічної діяльності, самоосвіти, самовдосконалення.

Головними завданнями, які постають перед педагогами в налагодженні партнерських відносин з батьками, є створення команди однодумців "педагоги-батьки", гуманізація змісту та форм роботи з родиною і взаємин "педагоги – батьки", популяризація психолого-педагогічних знань з метою підвищення педагогічної грамотності батьків, залучення батьків до організації освітнього процесу та управління життєдіяльністю школи, організація заходів, спрямованих на оволодіння батьками системою умінь, необхідних для організації діяльності дитини вдома тощо.

Серед шляхів успішної партнерської співпраці школи та батьків можна виділити постійне, чітке, двостороннє спілкування, яке включає такі елементи: обов'язкову комунікацію, яка дозволяє оперативно реагувати на будь-які зміни та проблеми (створення чатів чи груп у соціальних мережах, проведення бесід, зустрічей, дискусій), неформальну взаємодію (спільне святкування визначних подій та свят, які мають важливе значення для дітей та школи), організацію та проведення заходів, участь у навчальному житті дітей (добровільна поміч під час створення навчальних матеріалів, формування освітнього середовища, обмін життєвим та професійним досвідом), а також різні форми залучення батьків до освітнього процесу (колективні, індивідуальні, групові).

Завдяки такому підходу батьки можуть повною мірою долучитися до навчального процесу та співпрацювати з учителем, брати участь у постійному діалозі, організовувати додаткову комунікацію (групи в месенджерах, інформаційні розсилки, обміни книжками та іграми тощо), допомагати в

організації класних та позакласних заходів, контактувати з іншими батьками для обговорення та поширення важливої інформації, брати участь у батьківських зборах, спільних проектах, акціях, організовувати свята, екскурсії тощо.

Залучення батьків до освітнього процесу має певні переваги як для педагогів, так і для учнів, батьків та закладу освіти загалом. Переваги для вчителя: отримання від батьків додаткової інформації про дітей; допомога в організації освітнього середовища, у виготовленні навчальних матеріалів; проведення за участю батьків навчальних занять, екскурсій, проектів. Для учнів: розуміння своєї ролі і значущості в родині, відчуття захищеності, постійний фізичний, моральний, розумовий, духовний розвиток. Для батьків: підвищення якості освіти, встановлення розумного спілкування в родині, більш глибоке розуміння роботи педагогів. Для закладу освіти: підвищення ефективності роботи школи, зміцнення позитивних зв'язків з родинами, підтримка школі з боку громади і батьків.

Партнерська взаємодія між учителем та батьками дозволяють визначити спільне бачення траєкторії розвитку дитини, чітко усвідомити права та обов'язки одне одного, мінімізувати загрозу виникнення непорозумінь та конфліктів, дають можливість оперативно реагувати на актуальні виклики та проблеми, а саме: відстежувати зміни у поведінці дитини, краще розуміти її вподобання та життєві орієнтири.

Список використаної літератури

1. Професійний стандарт "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти". URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Нова українська школа : poradnik dla vchytel'ya / za zag. red. N. M. Bibik.
Kyiv : Litera LTD, 2018. 160 s.

4. Zakon Ukrainy "Pro osvitu". URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

5. Sukhomlins'kyi V. O. Serce viddayo dit'yam. Kyiv, 1988. 272 s.

6. Sukhomlins'kyi V. O. Lyudyna nepovtorna. Vubr. tvori : v 5-ti t. T.5.
Kyiv : Rad. shk., 1977. S. 80–96.